

Prezentácia výsledkov spoločných slovensko-maďarských empirických výskumov na vedeckých podujatiach a konferenciách

Mária Homišinová, homisin@saske.sk

Spoločenskovedný ústav SAV v Košiciach za spolupráce s maďarskými vedeckými inštitúciami - Výskumným ústavom Slovákov v Békešskej Čabe a Ústavom pre výskum etnických minorít MAV v Budapešti v priebehu rokov 1998-2001 uskutočnil dva širokokoncipované, celoplošné, terénne sociologické výskumy (aplikujúce i metódy zo sociálnej psychológie), ktorých objektom sa stali menšinové komunity žijúce v Maďarsku. Išlo o výskum stavu a perspektív rozvoja etnickej identity slovenskej inteligencie v Maďarsku (1998/1999) a výskum intergeneračnej reflexie etnickej identity príslušníkov slovenských, nemeckých, chorvátskych a bulharských národnostne homogénnych a heterogénnych rodín žijúcich v Maďarsku (2000/2001). Výsledky výskumov boli prezentované na vedeckých konferenciách na Slovensku i v Maďarsku a priebežne publikované v slovenských i maďarských odborných periodikách. Naším cieľom je informovať o vedeckých podujatiach, v Maďarsku i na Slovensku, na ktorých boli prezentované výsledky spomenutých výskumov.

V dňoch 8.-9. septembra 2001 sa v Kultúrnom dome v Orosláni (Oroszlány, mesto rozliehajúce sa na severozápade Maďarska) uskutočnila vedecká konferencia usporiadaná pri príležitosti 300. výročia znovuosídlenia Slovákov v Orosláni. Organizátormi podujatia boli: Orosláňska slovenská menšinová samospráva, Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku a Helsinské občianskej združenie Slovenskej republiky. Účastníci konferencie - vedeckí a odborní pracovníci zo Slovenska i Maďarska - sa v troch vopred vymedzených blokoch venovali: 1. 300-ročným dejinám Orosláňu, 2. všeobecným dejinám Slovákov v Maďarsku, 3. súčasnej situácii Slovákov v prúde 20. storočia. Zo všetkých prednášok a referátov vyzdvihneme prednášku prof. A. Divičanovej (ELTE univerzita Budapešť), ktorá podrobne priblížila etnický charakter Orosláňu a zadunajských slovenských obcí, ktorú vhodne dopĺňala história obce (J. Gomboš - Výskumný ústav Slovákov v Békešskej Čabe), analýza konfesijného zloženia obyvateľstva na západnom Slovensku (M. Benža - Etnologický ústav SAV Bratislava), ako i poznatky o jazyku orosláňskych Slovákov (M. Žiláková - ELTE univerzita Budapešť). Priestor konferencie sme využili prezentovaním parciálnych výsledkov prvého zo spomínaných sociologických výskumov - slovenskej inteligencie žijúcej v Maďarsku. Upriamili sme sa na etnické špecifiká Slovákov v Maďarsku, analyzujúc dimenziu národnostnej príslušnosti a materinského jazyka u tam žijúcej slovenskej inteligencie. Prednáška tematicky zapadala i odznela v treťom bloku konferencie. Prijemným záverom konferencie bol hudobný a spevácky koncert v evanjelickom kostole, ktorý usporiadal Orosláňsky evanjelický farský úrad. Vystúpili v ňom mladí umelci, speváci - rodáci mesta Orosláň.

Názov vedeckej konferencie usporiadanej v dňoch 28.-29. septembra 2001 v Mlynkoch (Pilisszentkereszt, obec na severe Maďarska) bol pre Slovákov v Maďarsku v súčasnosti veľmi aktuálnym: "Slováci, slovenská národnosť - ako ďalej II?". Usporiadateľom bol Zväz Slovákov v Maďarsku, ktorý ako jedna z najdôležitejších civilných organizácií združuje asi 8000 Slovákov, členov zväzu. Išlo v poradí o druhú konferenciu s uvedeným názvom (prvá bola 18. októbra 2000 v Békešskej Čabe), ktorá predostrela aktuálne a závažné problémy Slovákov v Maďarsku. Konkrétne sa zameriavala na poukázanie významu a úlohy slovenských menšinových samospráv. Zúčastnili sa jej predstavitelia národnostných civilných organizácií, ale i štátnych a vedeckých inštitúcií - predseda celoštátnej samosprávy, vedúci oddelenia pre EÚ integráciu Ministerstva zahraničných vecí v Budapešti, zástupcovia vedecko-výskumných ústavov MAV, riaditeľ Regionálneho výskumného strediska v Pécsi, vedúci Úradu pre národné a etnické menšiny, zástupca ELTE univerzity - katedry slavistiky. Jediným reprezentantom inštitúcie zo Slovenska bol

Spoločenskovedný ústav SAV Košice. Po efektnom úvode konferencie, kedy si všetci prítomní po slovensky zaspievali hymnu Slovákov v Maďarsku "Daj boh šťastia tejto zemi, všetkým národom..." a vypočuli dojímavé slová básne Pilišské hrušky od Gregora Papučeka, konferenciu otvoril starosta obce Havelka Jozsef. Účastníci sa dozvedeli, že Mlynky sú najmladšou obcou v Maďarsku (najstaršou je Kestúc) s 2200 obyvateľmi, rozliehajúcou sa v 450 m nadmorskej výške na severe Maďarska. Žije v nej asi desatina všetkých Slovákov v Maďarsku (podľa sčítania z. roku 1990 - 1052 Slovákov). V tejto súvislosti sa ich otázky uplatňovania samosprávnych práv, konkrétne posilnenie miestnej slovenskej samosprávy, bytostne dotýkajú. Konferencia pokračovala zaujímavými prednáškami, napr. o dilemách systému národnostných samospráv, o mieste a úlohe civilných organizácií v Európskej únii, o šancách kultúrnej autonómie Slovákov v Maďarsku, o problémoch dvojjazyčnosti, o strate "trónu" miestnej moci, o samosprávach očami štátnej správy a pod.. Cieľom našej prednášky bolo prezentovať názory slovenskej inteligencie v Maďarsku (zo spomínaného výskumu) na národnostné práva. Konkrétne sme sa zamerali na analýzy spojené s poznaním národnostného zákona, na jeho uplatňovanie v praxi, hodnotenie postavenia a právnej garancie zachovania slovenskej minority po jeho prijatí. Zároveň sme poukázali na závislosť názorovej orientácie respondentov od niektorých demografických a etnických charakteristík. Prostredníctvom uskutočneného výskumu teda účastníci konferencie mali možnosť posúdiť tzv. spätnú väzbu u istej špecifickej časti slovenskej populácie na predmetné otázky. Na záver konferencie organizátori usporiadali príjemné posedenie s občanmi obce, ktorí vo veľmi pohostinnej a družnej atmosfére vytrvalo spievali krásne slovenské ľudové piesne. Bol to jasný dôkaz, že slovenský jazyk a kultúra v obci žije.

Békešská Čaba, župné mesto na juhu Maďarska, sa stala v dňoch 2.-4. októbra miestom 7. medzinárodnej národopisnej konferencie s podtitulom - Národnostné kultúry na prelome tisícročia, vyhladky, možnosti, výzvy. Hlavnými organizátormi bola Maďarská národopisná spoločnosť, Ministerstvo národného a kultúrneho dedičstva MR, Odbor pre národné a etnické menšiny, Úrad pre národné a etnické menšiny, samospráva župného mesta Békešskej Čaby a jednotlivé civilné organizácie a inštitúcie. Uskutočnila sa v troch sekciách: 1. Identita - segregácia- kultúrna autonómia, 2. Kultúra a jazyk, 3. Interetnické vzťahy - multikulturálna existencia. Účastníkmi konferencie (podľa programu) boli zástupcovia vedeckých inštitúcií a školských ustanovizní z Maďarska, Rumunska, Bulharska, Slovenska, Slovinska, Chorvátska, Nemecka, Macedónska. Po zahájení konferencie odzneli úvodné prednášky zaoberajúce sa národnou a ľudovou kultúrou (Köstlin Konrad), úvahami o perspektívach národnostnej (minoritnej) kultúry v Maďarsku (Doncsev Toso), problematikou materinského jazyka a jazykovou asimiláciou (Szarka László), dvojjazyčnosťou a jazykovými zmenami (Ján Botík), ochranou minoritného jazyka a kultúry na jednotlivých jazykových ostrovoch (Voigt Vilmos). Následne konferencia pokračovala v jednotlivých sekciách, v ktorých sa účastníci konferencie venovali aktuálnym otázkam a problémom týkajúcich sa konkrétnych minoritných spoločenstiev žijúcich v jednotlivých európskych krajinách. Lite motívom nášho príspevku bolo priblížiť nazeranie príslušníkov slovenskej inteligencie na minulosť i súčasné interetnické slovensko-maďarské vzťahy, a to v niekoľkých rovinách. Prezentovali sme globálny pohľad respondentov na vnímanie a hodnotenie histórie a súčasnosti slovensko-maďarských vzťahov na mikro-, mezo- a makro-úrovni (regionálna úroveň, úroveň majorita vs. minorita, medzištátna úroveň MR vs. SR). Súčasťou konferencie bolo aj slávnostné otvorenie výstavy v múzeu Mihálya Munkácsyho - "Svet svetu" predsedom Národopisnej spoločnosti v Maďarsku, pánom Lászlom Kósom.

S cieľom prezentácie spoločných slovensko-maďarských výskumných projektov, riešených na akademickej pôde, sa v Bratislave v dňoch 19.-20. novembra 2001 uskutočnila vedecká konferencia s názvom - "Naše spoločné akademické projekty". Jej usporiadateľom boli Kultúrny inštitút Maďarskej republiky a v tomto roku zriadená Kancelária pre spoluprácu Slovenskej a Maďarskej akadémie vied v Bratislave a v Budapešti. Účastníci konferencie vo svojich prednáškach i prostredníctvom posterov informovali o prebiehajúcich jednotlivých spoločných projektoch, ako i prezentovali výsledky svojich výskumov, pričom sa na prezentácii podieľali obidve zainteresované strany. To, že akademická spolupráca obidvoch inštitúcií je veľmi plodná, potvrdzoval nielen počet účastníkov, ale hlavne počet zastúpených projektov zo všetkých troch akademických oddelení - oddelenie vied o živej prírode, oddelenie vied o neživej prírode i oddelenie spoločenských vied. Projekt, ktorý sme predstavili, reprezentoval tretie - spoločenskovedné oddelenie a priblížil prvé, predbežné výsledky (vzhladom na práve ukončený zber empirických dát) realizovaného výskumu medzi príslušníkmi nemeckej, chorvátskej, slovenskej a bulharskej minority žijúcich v Maďarsku. Posterovou formou približoval projekt výskumu a v príspevku bola venovaná pozornosť hlavne výsledkom analýzy skúmajúcej mieru a intenzitu individuálnej a skupinovej etnickej identifikácie príslušníkov, resp. členov rodín uvedených minorít. Domnievame sa, že išlo o veľmi podnetnú konferenciu, ktorá nielen sprehľadnila realizované projekty medzi jednotlivými vednými oddeleniami a prostredníctvom prezentácie ich výsledkov umožnila hlbšie vniknúť do ich tajov, ale hlavne dokumentovala význam takejto spolupráce.